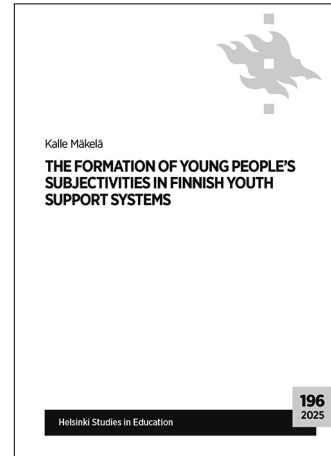

Miten nuorten aikuisten subjektius muotoutuu nuorten tukijärjestelmissä Suomessa?

Kalle Mäkelä

Teksti perustuu kirjoittajan väitöstilaisuuden lectio praecursoriaan Helsingin yliopistossa 14.3.2025. Vastaväittäjänä toimi professori Mikko Jakonen (Itä-Suomen yliopisto).

Kalle Mäkelä (2025) *The Formation of Young People's Subjectivities in Finnish Youth Support Systems*. Helsingin yliopisto, Helsinki Studies in Education 196. 200 s. <http://hdl.handle.net/10138/593165>

Sokrates tuomittiin kuolemaan, koska hän oli ”turmellut nuorisoa”. Tietävästi hän oli opettanut nuorille aikuisille kreikkalaisen kaupunkivaltion makuun liian kriittistä ajattelua. Kenttätyöni riskivaaraan luokiteltujen nuorten aikuisten kanssa osoitti minulle sen, että näinä uusliberaaleina aikoina, Suomessa, nuoret, jotka ovat vailla pysyvää työ- tai opiskelupaikkaa, tarvitsisivat taas Sokratesta opettamaan heille kriittistä ajattelua.

Wendy Brownin mukaan uusliberalismi tarkoittaa sitä, että aikamme demokraattiset instituutiot ovat vaarassa muuttua markkina-paikoiksi, joilla taloudelliset intressit dominoivat demokraattista päätöksentekoa esimerkiksi suurten kansallisten ja kansainvälisten yritysten lobatessa hallituksen ja parlamentin jäseniä. Tässä prosessissa kansan, demos, valta, kratos, jolla olisi mahdollisuus tuottaa oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa, on vaarassa

muuttua yhtiöiden vallaksi, kuten olemme huomanneet hallitusten kyvyttömyydessä hillitä köyhyyden kasvua, ilmastonmuutosta, äärioikeiston nousua, sotia tai työvoiman riis-toa. Uusliberalismi tarkoittaa myös sosiaali-, terveys- ja koulutussektorin yksityistämistä ja tilannetta, jossa ihmiset käsittävät itsensä voittoa tavoitteleviksi yrityksiksi ja intiimeim-mätkin ihmissuhteet voivat pelkistyä hyötyä tavoitteleviksi panos-tuotos malleiksi.

Väitöskirjassani kysyin, kuinka nuorten aikuisten minä, itse tai subjektius muovautuu ja muokkautuu nuorten tukijärjestelmissä Suomessa. Analysoin keskisuudessa kaupun-gissa etsivän nuorisotyön ja nuorisotyöpajan käytäntöjä diskursiivisen etnografian otteella. Selvitin, kuinka nuorten aikuisten subjektius muokkautuu tukijärjestelmien hallinnallisissa käytännöissä.

Haastatteluiden ja havainnoinnin avulla huomasin, että nuoria aikuisia hallinnoidaan

uusliberalistisin hallinnan tekniikoin, joita ovat taloudellinen hallinnallisuus (eli hallinta köyhyyden ja velan kautta) ja psykologinen hallinta (eli hallinta terapian, psykologian ja psykiatrian kautta). Psykologinen hallinta tuottaa tutkimissani käytännöissä itseensä käpertynyttä subjektia ja psykologisilla sanastoilla sanoittavaa yksilöllistynyttä itseä hallinnoivaa subjektia, joka ikään kuin muusta yhteiskunnasta irrallisena autonomisena olemuksena jatkuvasti korjaa ja parantelee yksilöllistä itseään.

Tämä nuoren itsen parantelu tähtää muovautumiseen sopivaksi työllistettävyyden muottiin, joka vaatii nuorelta joustavuutta, positiivisuutta, mielenterveydellistä hyvinvointia ja yrittäjäistynyttä kimmoisuutta uusliberaaleilla työmarkkinoilla.

Ongelmat siis kiinnitetään nuorten tukijärjestelmissä riskivaarassa oleviin nuoriin itseensä, eikä yhteiskunnallisiin rakenteisiin, jotka ongelmia luovat. Nuorille ei jää täten muuta vaihtoehtoa kuin markkinoida itseään ahkerina, joustavina ja kimmoisina työntekijöinä. Positiivisuuden vaatimuksen mukaisesti he ovat valmiita positiivisina ja innokkaina vastaanottamaan mitä tahansa alipalkattua pätkätyötä, jota on tarjolla.

Täten nuorten aikuisten nykyinen ahdistuneisuus, ahdinko, heikko taloudellinen asema, työttömyys, epävarmuus prekaareilla työmarkkinoilla, näköalattomuus tai opiskelun vaikeus ei johdu riskivaaraan luokiteltujen nuorten aikuisten itsensä laiskuudesta, heikkoudesta, negatiivisuudesta tai välinpitämättömyydestä, vaan epäoikeudenmukaisen ja epätasa-arvoisen yhteiskuntarakenteen tuottamasta dynamiikasta. Kritiikittömät, mutta hyvää tarkoittavat nuorten tukijärjestelmät Suomessa päätyvät siis uusintamaan ongelmia, joita hierarkkiset yhteiskuntarakenteemme luovat.

Suomessa, Euroopassa ja laajemminkin on ollut havaittavissa viime vuosikymmeninä

oletus nuorten tukijärjestelmien tärkeydestä, merkittävydestä ja haluttavuudesta ja siitä, että ne ovat lähes välttämättömiä vähentäessään nuorisotyöttömyyttä ja ohjatessaan, tukiessaan ja koordinoidessaan riskivaarassa olevia nuoria, jotka ovat ilman työ-, opiskelu tai harjoittelupaikkaa, kohti ihannetta, jota voisi kuvailla työllistymiskykyisyydeksi.

Nuorten aikuisten liian vähäinen työllistymiskykyisyys on koettu ongelmaksi laajalti ja usein nuorten sellaisten luonteenpiirteiden vähäisyys, kuten positiivisuus, itsevastuullisuus, yrittäjäistyneisyys tai yksilöllis-autonominen itsenäisyys on katsottu vaikuttavan negatiivisesti tähän haluttuun työllistymiskykyisyyteen pääsemiseksi.

Väitöskirjassani analysoin sitä, kuinka uusliberaalissa kontekstissa olevat kasvatussystemit, joista nuorten tukijärjestelmät muodostavat osan, mielenterveysystemit ja työmarkkinasystemit, kohtaavat tutkimissani nuorten tukijärjestelmissä.

Tavoitteeni oli ymmärtää, kuinka nämä systemit yhdessä muokkaavat nuorten aikuisten subjektiutta tai itseä, jolla ei ole työ-, opiskelu- tai harjoittelupaikkaa, tuottaen subjektia, joka olisi enemmän työllistettävä. Työllistettävyyttä eli kykyä työllistyä analysoin toisessa artikkelissa yhdessä Katariina Mertasen ja Kristiina Brunilan kanssa. Kysyimme, kuinka nuorten subjektiutus muokkautuu nuorten tukijärjestelmissä työllistettäväksi uusliberaaleille työmarkkinoille. Terapian tarpeessa olevaa nuoren subjektiviteettia tarkastelin kolmannessa artikkelissa yhdessä Kristiina Brunilan kanssa. Artikkelissa kysyimme, kuinka terapeutin valta muokkaa nuorten subjektiutta nuorten tukijärjestelmissä Suomessa. Samanaikaisesti taloudellisesti ja psyko-emotionaalisesti haavoittuvaista subjektiutta analysoin ensimmäisessä artikkelissa yhdessä Elina Ikävalkon ja Kristiina Brunilan kanssa. Kysyimme, kuinka taloudellisesti haavoittuvaaisessa asemassa olevia nuoria hallinnoidaan köyhyyden ja velan

kautta, ja kuinka tämä hallinnoinnin prosessi nuorten subjektiutta muokkaa.

Väitöstutkimukseni oli osa tutkimuskeskus AGORA:aa, joka keskittyy tutkimuksessaan kasvatuksen oikeudenmukaisuuteen ja tasarvoisuuteen. AGORA:ssa olin osallisena tutkimuksessa, joka oli nimeltään ”Nuorten tukijärjestelmät haavoittuvaisuuden eetoksessa”.

Väitöskirjassani tuon ilmi, että uusliberaali hallinta ei tapahdu ainoastaan nuoria pakottaen, riistäen, kontrolloiden tai kurinalaistaen. Voimauttava hallinta toimii parhaiten vapauden ja valinnan teemoja toistaen ja tuottaen, nuoria auttaen, tukien, positiivisuuden kautta, autonomisen yksilöllisyyden ja viihteen kautta, ja pukeutuen vapauden, yrittäjyyden ja voimaistumisen yksilösankarin viittaen.

Täten nuorten aikuisten hallinta Suomen nuorten tukijärjestelmissä on enimmäkseen voimauttavaa, tuottavaa, rikastuttavaa, kiihottavaa, ja vapautta, uutuutta ja luovuutta lupaavaa. Uusliberaali hallinta ja sen valta/tieto -virtaukset toimivat vain, jos nuori niiden kautta tuntee saavansa jotain tai olevansa jollain tavalla merkityksellinen. Tällöin nuori pääsee sen hetkisen valta/tieto -systemin osalliseksi esimerkiksi pätkätyön muodossa. Tällainen osallisuus voi tuottaa tilanteen, jossa nuori aikuinen tuntee olonsa tärkeäksi ja merkitykselliseksi ajallisen ja paikallisen yhteiskuntarakenteen dynamiikassa.

Uusliberaalit hallitukset, jotka hallitsevat etäisyyden päästä ongelmaksi esitettyjä kohteitaan, kuten nuorten tukijärjestelmien riskivaarassa olevia nuoria aikuisia, jakavat kilpailutettuja resurssejaan, eli rahaa, itsenäisille yksiköille, kuten etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajat, joiden täytyy jatkuvien raportein raportoida nuorisotyöttömyyden ehkäisystään uusliberaalin hallinnan omaaville hallinnoille, kuten eri ministeriöille, ja tutkimukseni aikaan aluehallintavirastolle.

Nykyisessä julkisessa ja hallinnollisessa diskurssissa hallitseva eetos on jakaa resursseja

mielenterveyspalveluille, nuorten tukijärjestelmille ja muille hallinnan koneistoille sen sijaan, että taloudellista tukea allokoitaisiin suoraan sitä tarvitseville heikossa asemassa oleville köyhille ihmisille.

Etnografisessa kenttätöyssäni huomasin, että kaikki nuorten aikuisten kanssa työskentelevät työntekijät ja suuressa määrin nuoret aikuiset itsekin kamppailivat paremman työllistettävyyden, yrittäjyyden ja yksilön terapeutin voimaannuttamisen puolesta.

Tutkimuskentällä vaikutti siltä, että nuori aikuinen oli samanaikaisesti taloudellisesti ja psyykkisesti haavoittuvainen sekä yrittäjäistynyt, ja että hänestä muokkaantui koko ajan enemmän työllistymiseen kykenevä, positiivinen työnhakija, joka oli itsestään vastuunottava yksilö, joka operoi sekä psykologisin että liiketoiminnan kielestä saaduista sanastoista ja käytännöin.

Seuraava esimerkki etnografisen päiväkirjani sivuilta tuo konkreettisesti esiin edellä sanottua:

Etsivän nuorisotyön toimistolle palaa nuori aikuinen, joka on juuri koonnut sähkögrillejä kuusi kuukautta työttömyyskorvauksin tuottaen yksityiselle yritykselle voittoa ilmaisen työvoiman muodossa. Nuorella aikuisella on oma, kaupungin kustantama terapeutti mukanaan tullessaan etsivän nuorisotyön toimistolle. Nuoren aikuisen taloudellinen tilanne on romahtanut, koska töissä ei saanut olla kuin puoli vuotta kerrallaan. Tämän nuoren ihmisen vuokra on maksamatta ja nyt toimistolla varataan aikaa sosiaaliturvaan, jolla on jo ennestään kontrolli nuoren pankkitilistä. Kaikki keskustelut tämän nuoren ympärillä velloivat tulevan työllistymisen ja mielenterveyden ongelmien ympärillä.

Tämän esimerkin valossa ja keskusteluissa nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten kanssa minulle selvisi, että lähes kaikki toiminta ja keskustelu etsivässä nuorisotyössä ja nuorisotyöpajassa keskittyi nuorten työllistettävyyden vahvistamiseen. Tämä vahvistaminen toteutettiin nuorten työpajan,

työharjoittelun, kuntouttavan työn, opiskelupaikkojen kartoittamisen ja mielenterveyspalvelujen käytäntöjen kautta.

Kaikki nuorten tekemä työ, jota kenttätyössäni havainnoin, oli prekaaria, eli se oli väliaikaista ja huonosti, jos ollenkaan palkattua. Työ oli joko työharjoittelua, kuntouttavaa työtä, työpajatoimintaa, vuokratyövoimaa ja nollatuntityösopimuksia, joista suurin osa rahoitettiin kaupungin työttömyyskorvauksin tai sosiaaliturvalla. Tämä jätti yksityisille yrityksille mahdollisuuden kasvattaa voittoastettaan työstä syntyvän puhtaana lisäarvon muodossa. Tämä siksi, että jos työvoimasta ei työvoiman ostajan tarvitse maksaa edes nimellistä työvoiman vaihtoarvoa, niin koko työvoiman käyttöarvo työaikana lankeaa puhtaana lisäarvona eli puhtaana voittona pääoman omistavan yrittäjän haltuun. Tällainen riisto, eli varallisuuden kahmiminen työvoiman ostajien laariin kasvattaa varallisuuden kuilua entisestään köyhien työläisten ja heidän työvoimaansa ostavien pääomanomistajien välillä.

Uusliberaalin politiikan aiheuttaman äärioikeiston nousun, rikkaiden harvainvalan, epätasa-arvoisuuden, sotien ja ekologisen tuhon keskellä ei ole ihme, että kaikki riskivaaraan luokitellut nuoret eivät olleet motivoituneita liittymään loputonta taloudellista kasvua ihannoivaan yhteiskunnalliseen dynamiikkaan.

Yksi haastattelemistani nuorista nuorten työpajalla ilmaisi edellä mainittuun liittyen seuraavasti:

Miksi mun pitäis työskennellä täällä sosiaaliturvan rahoituksella, joka on naurettavan pieni? Tiedän, ettei mulla ole vaihtoehtoa, koska en saa pysyvää työpaikkaa mistään. Mun täytyy siis pärjätä tällä naurettavalla summalla, mutta tiedän ettei huono taloudellinen tilanteeni ole omaa syytäni, vaan jotenkin systemaattinen.

Tämä oli yksi harvoista hegemonista uusliberaalia diskurssia kritisoivista lausumista.

Täten kysymys nuorisosta ja sen tärkeydestä laajenee yli sellaisten kysymysten, kuin kuinka nuorten työttömyys, välinpitämättömyys, levottomuus tai poikkeavuus uhkaa yhteiskuntarauhaa, laajentuen toisenlaisiin kysymyksiin, kuten, miten nuorisokysymys tai ongelmallistetut riskinuooret muodostavat diskursiivisen tilan, jossa hallinnalliset käytännöt ja niiden instituutiot kamppailevat vallasta. Ja lisäksi, kuinka tällä kamppailun kentällä tietynlaiset strategiat paljastavat itsestään ajoittain tekniikoita, jotka ovat suurimman osan aikaa piilossa itsestään selvyysien ja luonnollisuuksien takana, ollen näin sen ajan ja paikan hegemonisessa asemassa, kuten uusliberaali hallinta asemoituu nykyisen aikamme suomalaisissa nuorten tukijärjestelmissä.

Väitöskirjatutkimukseni toi ilmi, että jatkuva niukkojen taloudellisten resurssien jakaminen nuorille kuntouttavaan työhön, työharjoitteluun tai nuorisotyöpajalle menemiseen, tuotti tai muokkasi nuorta subjektiä uusliberaaliin suuntaan, hyväksymään tai jopa ottamaan luonnollisena uusliberaalit, prekaarit työmarkkinat. Siten tutkimistani nuorista näytti muokkautuvan taloudellisesti ja psykoemotionaalisesti haavoittuvainen subjekti, jota kutsun homo entrepreneuroticukseksi eli neuroottiseksi itsensä yrittäjäksi. Tällainen nuori entrepreneuroticus on joustava, kimmoisa ja yrittäjäistynyt, itse vastuullinen yksilö, joka samanaikaisesti ahdistuksen tilassa navigoi mielenterveyden palveluissa etsien yksilöllisiin ongelmiinsa ratkaisua psyykkeensä hyvinvoinnista. Yhtä aikaa nuori aikuinen tuntee nuorten tukijärjestelmissä mielenterveyshallinnan ja taloudellisen hyväksikäytön kaksoispaineen, jota suurin osa haastattelemistani nuorista piti asiain luonnollisena ja itsestään selvänä tilana.

Nuorten tukijärjestelmät tarkoittavat vain hyvää tarjotessaan nuorille aikuisille tukea, apua ja koordinaatiota, ja tehdessään sen mielenterveyspalveluihin ohjaamalla, tai ohjaa-

malla alipalkattuihin tai palkattomiin töihin. Tässä prosessissa korostuu ihanteet, joihin nuoret voivat samaistua ja muokkautua; työllistettävä ja työllistynyt nuori, taloudellisesti menestynyt, mielenterveydeltään positiivinen yksilö, joka on kuitenkin samanaikaisesti haavoittuva psykologinen itseensä käpertyjä sekä joustavan kimmoisa itsensä yrittäjä, itse itseään yrityksenä pitävä epäpoliittinen subjekti.

Tässä taloudellisen ja psykologisen itsen tulemisen prosessissa nuoren aikuisen ihanteeksi muokkautuu kuva menestyvän yrityksen toimitusjohtajasta, ja peloksi muovautuu toimeentulotukiturvalla kituutteleva köyhä häviäjä. Tällaisesta itsen tulemisen prosessista puuttuu tietoisuus ja moraalinen herkkyyys yhteiskunnallisten valtarakenteiden epätasارvoisuudesta ja epäoikeudenmukaisuudesta.

Mielenkiintoista oli se, että keskusteluissa niin nuorten kuin ammattilaistenkin kanssa, oli erittäin vähän tilaa sellaisille puheenaiheille, kuten sille että nuorten ongelmat voisivat johtua yhteiskunnan rakenteellisista seikoista.

Nuorten itse muokkautuu uusliberalistisessa hallinnassa tavalla, joka ilmenee julmana optimismina eloonjäämisstrategioiden keskellä eläville nuorille. Lauren Berlantin mukaan köyhyys, velka ja niukkuuspolitiikka luovat julmaa optimismia, koska länsimainen demokraattinen yhteiskunta kasvatus- ja nuorten tukijärjestelmä instituutioineen ja moderneine ideoineen edistyksestä ja sosiaalisesta ja teknologisesta kehityksestä ja lupauksineen populaatioiden hyvinvoinnista, lupaa muun muassa sellaisia seikkoja, kuten riittävästi palkattu varma työ, perheen perustaminen tai tulevaisuus ilman velkaorjuutta. Berlantin havainto on se, että nämä edellä mainitut traditionaaliset lupaukset, jotka ovat mahdottomia saavuttaa eloonjäämisstrategioiden keskellä elävillä nuorilla, ikään kuin asettuvat heitä vastaan, entisestään hankaloittamaan nuorten aikuisten elämää.

Taloudellis-psykologista yksilöllistä yrittäjänuorta on helppo hallita ja hallinnoida

uusliberaalin valtiovallan ja suuryritysten taholta. Tarvitsisimme siis globaalisti vähintään miljardi Sokratesta turmelemaan nuorisoa, jotta se nousisi vastustamaan ei vain perinteistä uusliberaalia finanssikapitalismia, vaan myös pilvipääomien muodostamaa, tekoälyn buustaamaa alustatalouden teknofeudalsmiamia, joka vuokran muodossa jättää varjoonsa perinteisen voiton teon lisäarvon muodossa. Tämä vastarinta lisäisi mahdollisuuksia vahvistaa tällä hetkellä murenevaa demokratiaa.

Katson nuorten taloudellisen turvattuuden, eli köyhyyden ja velan, johtavan nuorten huoleen elämän perustarpeiden riittävydestä. Tämä huoli puolestaan painaa nuorten aikuisten mieltä. Täten nuori aikuinen voi tuntea tästä taloudellisesta epävarmuudesta vihaa, pelkoa ja ahdistusta, joka on mielestäni luonnollinen reaktio niukkuuden politiikan vallitessa. Tällaisten ahdistuneiden nuorten mielten korjaamiseen tai hoitamiseen sekä positiiviseksi muuttamiseen on syntynyt ja kehittynyt monisäikeinen ja rikas mielen-terveyseksperttien armeija.

Todistamme nykyään terapeutteisessa uudessa uljaassa mielen-terveyttä painottavassa kulttuurissamme terapeuttien, psykologi- ja psykiatrien hegemonista valta/tietoa, jota Nikolas Rose kutsuu psy-diskurssiksi. Niinpä talouden sanastojen rinnalla sanoittaa toinenkin diskursiivinen valta omaa totuuttaan, hegemoninen diskurssi nimeltään ”huoli mielen-terveydestä”. Tällä psy-diskurssilla on omat sanastonsa, ”tieteelliset” käytäntönsä ja akateeminen ja populaari kirjallisuutensa, joilla se on valmis auttamaan niitä nuoria aikuisia, joita teknofeudaalinen ja uusliberaali finanssikapitalismi on hallitusten niukkuuspolitiikan välityksellä murjonut.

Muutos kohti oikeudenmukaisempaa ja tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa on mahdollista, kun aikamme Sokrateet, niin nuoret Sokrateet kuin vanhemmatkin, pyytävät nuoret aikuiset niin riskivaaraan julistetut

kuin yhteiskunnan dynamiikkaan menestyneemminkin sukeltaneet nuoret, osoittamaan yhdessä mieltään riistettyjen köyhien ihmisten ja luonnon puolesta. Aikamme Sokratesten on kerrottava nuorille aikuisille, ettei heidän tulevaisuutensa, ja planeettamme ekosysteemin tulevaisuus, riipu heidän mielenterveysdiagnooseistaan, lääkkeitään tai kilpailluista alipalkatuista pätkätoistään, vaan heidän tulevaisuutensa riippuu riittävän kansalaispalkan vaatimisesta, poliittisesta ja ekologisesta aktiivisuudesta, ja se riippuu

heidän kriittisestä suhtautumisestaan työn ja luonnon riistoon keskittyvää uusliberaalia kapitalismia kohtaan.

Lähteet

- Brown, Wendy (2015) *Undoing the Demos. Neoliberalism's Stealth Revolution*. London: Zone Books.
- Berlant, Lauren (2011) *Cruel Optimism*. London: Duke University Press.